

Tézy na rokovanie

február 2017

1. Rozšíriť definíciu pojmu „pamiatkový fond“ o archeologické náleziská; upraviť definíciu archeologického nálezu.

Vyžaduje sa, aby boli archeologické náleziská chránené zákonom č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov (ďalej len „pamiatkový zákon“) ako súčasť pamiatkového fondu.

Návrh:

§ 2 ods. 1 - „Pamiatkový fond je súbor hnutelných vecí a nehnuteľných vecí vyhlásených podľa tohto zákona za národné kultúrne pamiatky (ďalej len „kultúrna pamiatka“), pamiatkové rezervácie, pamiatkové zóny a **archeologické náleziská**. Za pamiatkový fond sa považujú aj veci, o ktorých sa začalo konanie o vyhlásenie za kultúrne pamiatky, pamiatkové rezervácie a pamiatkové zóny.“

§ 2 ods. 5 - „Archeologický nález je hnutelná vec, ktorá je dokladom o živote človeka a o jeho činnosti od najstarších dôb do roku 1918 a spravidla sa našla alebo nachádza sa v zemi, na jej povrchu alebo pod vodou. **Archeologickým nálezom je tiež predmet vojenskej histórie ako je zbraň, munícia, strelivo, súčasť uniformy, vojenská výstroj alebo iný vojenský materiál, ktorý sa našiel v zemi, na jej povrchu alebo pod vodou a pochádza spravidla pred rokom 1946.**“

§ 40 ods. 1 – „Nález na účely tohto zákona je vec pamiatkovej hodnoty, ktorá sa nájde pamiatkovým výskumom pri stavebnej činnosti alebo inej činnosti **na povrchu zeme**, v zemi, pod vodou alebo v hmote historickej stavby.“

2. Finančná pomoc štátu na vykonanie archeologického výskumu pri stavbe rodinných domov

Systémovo riešiť podporu vlastníkov a „malých“ stavebníkov pri povinnosti financovať realizáciu záchranných archeologických výskumov mimo NKP a pamiatkové územia (napr. v súvislosti s výstavbou malých stavieb, napr. rodinných domov). Navrhuje sa, aby boli archeologické výskumy v týchto prípadoch hradené zo štátneho rozpočtu, resp. štát by mal nájsť riešenie financovania týchto archeologických výskumov a tým odbremeniť vlastníka.

Zvážiť centrálné financovanie archeologického výskumu na stavbách pre kultúrne a edukačné účely zo štátnych zdrojov.

3. Vytvorenie „archeologickej mapy Slovenska“ s vyznačením zón ochrany (1 až 5)

Dočasná pracovná skupina pre archeologické kultúrne dedičstvo Rady vlády Slovenskej republiky pre kultúru

- a. **Financovanie projektu (národný projekt v spolupráci s MiFi).**
- b. **Vytvoriť autorský kolektív, ktorý archeologickú mapu Slovenska spracuje (osloviť kompetentné inštitúcie).**
- c. **Možnosť zapojenia sa do projektu LIDARového snímkovania SR; vytvorenie lidarovej mapy SR.**

Vyžaduje sa, aby boli priamo v teréne reálne overované a geodeticky zamerané archeologické lokality. Odporúča sa spolupráca pri tvorbe archeologickej mapy Slovenska: AÚ SAV, PÚ SR, univerzity, múzeá a ďalšie pracoviská. Následne by mali byť archeologické lokality zverejnené na webe. Navrhuje sa vytvoriť on-line databáza archeologických lokalít so základným informáciami, ktoré by súbili orgánom štátnej správy, samosprávam, laickej verejnosti a tiež podnikateľom ako pomôcka pri plánovaní stavebnej činnosti.

Vyžaduje sa iniciovať medzirezortný projekt LIDARového snímkovania SR.

Navrhuje sa urobiť kategorizáciu územia celého Slovenska z hľadiska výskytu a ochrany archeologických nálezísk - kategorizovať do piatich zón. Napr.:

zóna 5 - pamiatkové zóny, územia NKP, topograficky vymedzené evidované archeologické náleziská a ich ochranné pásma;

zóna 4 - oblasti s vysokou pravdepodobnosťou výskytu archeologických nálezísk a archeologických nálezov;

zóna 3 - neskúmané nezastavané územia (polia, lesy, lúky, etc.)

zóna 2 - zastavané neskúmané územia;

zóna 1 - plochy dokázateľne zničené povrchovou ťažbou nerastných surovín a rozsiahlymi zemnými a stavebnými činnosťami za posledných 50-60 rokov.

V tejto súvislosti je nutné štandardizovať základné postupy pri vykonávaní archeologických výskumov v jednotlivých zónach.

Navrhuje sa stanoviť povinnosť vykonať archeologický výskum na všetkých plochách ležiacich na územiach navrhovanej kategórie 2-5. Povinnosť by sa mala týkať všetkých investičných stavieb nad určitý plošný rozsah (napr. 150 m²) a všetkých líniových stavieb. Zvážiť centrálné financovanie archeologických výskumov na malých stavbách (napr. rodinné domy), prípadne na stavbách na kultúrne a edukačné účely zo štátnych zdrojov a tiež v zónach 5 a 4 pri akomkoľvek zásahu do zeme aj pri menšom rozsahu zemných prác.

4. Problematika max. 5 súčasne vykonávaných archeologických výskumov (§ 36 ods. 6).

- a. **Po ucelenej časti/po prerušená - ukončiť výskum a odovzdať čiastkovú výskumnú dokumentáciu**
- b. **Riešiť formou kategorizácie archeologických výskumov (povoliť viac „malých“ archeologických výskumov súčasne vykonávaných)**

Dočasná pracovná skupina pre archeologické kultúrne dedičstvo
Rady vlády Slovenskej republiky pre kultúru

c. Definovať „nečinnosť výskumu“ a takéto výskumy nepočítať do limitu 5 súčasne vykonávaných archeologických výskumov

Navrhuje sa:

- nastaviť nový mechanizmus (§ 36 ods. 6)
- aby sa etapa archeologických výskumu - sledovanie výkopových prác počas prebiehajúcich zemných prác stavby - nepovažovala za etapu terénnej časti archeologického výskumu - nepočítať do limitu max. 5 súčasne vykonávaných archeologických výskumov,
- vylúčiť drobné akcie,
- definovať pozastavenie/prerušenie archeologického výskumu z dôvodu prispôsobenia sa stavbe, absencie zamerania od investora, absencie podkladov,...
- kategorizovať archeologické výskumy; v rámci jednotlivých kategórií archeologických výskumov určiť maximálne povolené počty archeologických výskumov.

5. Oznamovacia povinnosť o začatí a ukončení pamiatkového výskumu (§ 39 ods. 5) - navrhuje sa zmeniť povinnosť podať oznámenie KPÚ o začatí pamiatkového výskumu najmenej 5 dní vopred na „bezodkladne“ pred začatím pamiatkového výskumu/ najneskôr v deň začatia terénnych prác.

Návrh:

§ 39 ods. 5 - „Osoba podľa § 35a ods. 1 a § 36 ods. 4 je povinná oznámiť krajskému pamiatkovému úradu začatie pamiatkového výskumu **najneskôr v deň začatia terénnych prác/bezodkladne** a ukončenie terénnej časti pamiatkového výskumu bezodkladne.“

Okrem toho sa tiež navrhuje, aby KPÚ v záväznom stanovisku určil vlastníkovi, správcovi alebo stavebníkovi povinnosť ohlásiť začiatok výkopových prác KPÚ najmenej 5 dní vopred, ak KPÚ v záväznom stanovisku určí odborný dohľad stavby formou obhliadky jej výkopov.

Návrh:

§ 30, nový odsek 5 - „Ak krajský pamiatkový úrad v záväznom stanovisku určí vlastníkovi, správcovi alebo stavebníkovi ako podmienku odborný dohľad stavby formou obhliadky jej výkopov, je tento povinný ohlásiť začiatok výkopových prác krajskému pamiatkovému úradu najmenej 5 dní vopred.“

6. Problematiky vlastníctva archeologického nálezu.

a. Stanoviť vlastníctvo archeologických nálezov aj pre VÚC?

b. Stanoviť správcovstvo archeologického nálezu aj pre múzeum, ktorého zriaďovateľ nie je štát, ale je vedené v registri múzeí?

Navrhuje sa zmeniť spôsob nakladania s archeologickými nálezmi; súvislosť s evidenciou, deponovaním a správou archeologických nálezov.

Dočasná pracovná skupina pre archeologické kultúrne dedičstvo Rady vlády Slovenskej republiky pre kultúru

Navrhuje sa určiť správcovstvo archeologického nálezu aj pre múzeum zriadené iným zriaďovateľom ako je štát, pričom je toto múzeum registrované v Registri múzeí a galérií Slovenskej republiky, ktorý vedie MK SR. Zároveň sa navrhuje určiť povinnosť prijímateľa/správcu archeologického nálezu prijať archeologické nálezy, resp. zabezpečiť ich prijatie/zabezpečiť ich odovzdanie múzeám v regióne, kde bol archeologický výskum vykonaný. Mali by sa presne určiť povinnosti správcov archeologických nálezov.

S problematikou úzko súvisí problém nedostatku skladových priestorov na deponovanie archeologických nálezov ich správcom. Navrhuje sa zriadenie viacerých depozitárov v rámci VÚC s povinnosťou prevzatia archeologických nálezov po ich spracovaní.

Návrh:

„Archeologický nález je vlastníctvom Slovenskej republiky od nájdenia archeologického nálezu, ak výskum vykonával pamiatkový úrad, archeologický ústav alebo múzeum zriadené ústredným orgánom štátnej správy. V ostatných prípadoch je archeologický nález vlastníctvom VÚC, na ktorého území sa výskum vykonával.“

„V prípade, ak výskum vykonával pamiatkový úrad, archeologický ústav alebo múzeum zriadené ústredným orgánom štátnej správy je správcom archeologického nálezu subjekt, ktorý výskum vykonával. V ostatných prípadoch je archeologický nález vlastníctvom VÚC, na ktorého území sa výskum vykonával a to od prijatia výskumnej dokumentácie podľa § 39 ods. 10 (tu to treba spresniť), od prijatia oznámenia o náhodnom archeologickom náleze podľa odseku 2 krajským pamiatkovým úradom, alebo od prevzatia nezákonne nadobudnutého archeologického nálezu zaisteného orgánom činným v trestnom konaní, súdom alebo správnym orgánom.“

§ 40 ods. 6 - „Archeologický nález je vlastníctvom Slovenskej republiky. Správcom archeologického nálezu je od nájdenia archeologického nálezu archeologický ústav, múzeum zriadené ústredným orgánom štátnej správy **alebo múzeum iného zriaďovateľa, ktoré je registrované v Registri múzeí a galérií Slovenskej republiky (ďalej len register), ktorý vedie ministerstvo**, ak sa archeologický nález našiel nimi vykonávaným archeologickým výskumom. V ostatných prípadoch je správcom archeologického nálezu pamiatkový úrad, a to od prijatia výskumnej dokumentácie podľa § 39 ods. 10, od prijatia oznámenia o náhodnom archeologickom náleze podľa odseku 2 krajským pamiatkovým úradom, alebo od prevzatia nezákonne nadobudnutého archeologického nálezu zaisteného orgánom činným v trestnom konaní, súdom alebo správnym orgánom.“

§ 40 ods. 8 - „Ak je správcom archeologického nálezu archeologický ústav, múzeum zriadené ústredným orgánom štátnej správy **alebo múzeum iného zriaďovateľa, ktoré je registrované v registri**, vedie evidenciu archeologického nálezu podľa osobitného predpisu. Ak je správcom archeologického nálezu pamiatkový úrad, vedie osobitnú evidenciu archeologického nálezu, ktorá vždy obsahuje zoznam vecí s uvedením identifikačných údajov a spôsob naloženia s týmto majetkom štátu. Pamiatkový úrad môže dať archeologický nález do výpožičky múzeu založenému inou právnickou osobou, ak sa archeologický nález našiel ním vykonávaným alebo financovaným archeologickým výskumom, pričom pamiatkový úrad môže uzavrieť zmluvu o výpožičke najviac na desať rokov.“

7. Negatívne archeologické výskumy - zjednodušenie formy výskumnej dokumentácie

Navrhuje sa zjednodušiť formu výskumnej dokumentácie v prípade negatívnych výskumov (§ 7 Vyhlášky MK SR č. 253/2010 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov v znení vyhlášky Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 231/2014 Z. z.) a zároveň definovať body takejto výskumnej dokumentácie.

Metodická pomocná inštrukcia pre vypracovanie a posudzovanie výskumnej dokumentácie z archeologických výskumov - návrh materiálu je predmetom rokovania AR (na najbližšom zasadnutí AR v IV./2017 sa predloží na schválenie).

8. Akceptovateľné spôsoby dokumentovania archeologického náleziska (moderné technológie, napr. fotogrametria)

Definovať.

9. Amatérski spolupracovníci pri povrchovom zbere archeologických nálezov

Navrhuje sa zapojiť amatérskych archeológov, lesníkov a samosprávu,..., aby dbali na ochranu známych archeologických lokalít, ktoré sa nachádzajú v katastroch obcí, kde pôsobia. Je nevyhnutné zaviesť vhodné opatrenia a v prvej etape chrániť pred poškodzovaním orbou a ťažbou aspoň najvzácnejšie a najohrozenejšie lokality (išlo by o ochranu konkrétnych najdôležitejších lokalít mimoriadne dôležitých pre dejiny Slovenska - napr. žiarové pohrebiská, ktoré majú urny uložené mimoriadne plytko a hlbokou orbou sú každoročne poškodzované).

Odporúča sa opätovne zapojiť verejnosť do záchrany a ochrany archeologických nálezov a archeologických nálezísk cestou opätovnej aktivizácie spolupracovníkov – neprofesionálov.

Navrhuje sa, aby nedeštruktívny archeologický výskum vrátane povrchového zberu archeologických nálezov mohol realizovať aj evidovaný archeologický spolupracovník, ktorý má svojho odborného garanta - oprávnenú osobu podľa § 35a ods. 1, pričom sa navrhuje, aby jedna osobitne odborne spôsobilá osoba garantovala maximálne tri osoby so štatútom archeologického spolupracovníka. Archeologickí spolupracovníci by boli registrovaní na KPÚ a AÚ SAV. Evidovaní archeologickí spolupracovníci môžu jednotlivé archeologické výskumy vykonávať len so súhlasom odborného garanta.

10. Označenie a ochrana archeologických nálezísk + evidencia archeologických nálezísk

Navrhuje sa:

Dočasná pracovná skupina pre archeologické kultúrne dedičstvo Rady vlády Slovenskej republiky pre kultúru

- aby MK SR utváralo podmienky dotačného a viacdrojového systému financovania nielen záchrany a obnovy NKP, ale aj záchrany ohrozených archeologických nálezov a nálezísk;
- rozšíriť pomoc štátu a obce pri obnove, reštaurovaní NKP aj na archeologické náleziská;
- stanoviť povinnosť stavebníkovi, ktorý realizuje stavebnú alebo inú hospodársku činnosť na archeologickom nálezisku, aby zabezpečil základnú ochranu archeologického náleziska;
- rozšíriť povinnosti vlastníka/správcu/stavebníka o povinnosť podať žiadosť na KPÚ o vyjadrenie k zámeru prezentácie archeologického náleziska ešte pred stavebnou a inou hospodárskou činnosťou;
- aby mohol KPÚ podať podnet príslušnému orgánu na zákaz alebo obmedzenie nepovolenej činnosti a takej povolenej činnosti, ktorá ohrozuje zachovanie pamiatkových hodnôt alebo môže spôsobiť poškodenie, zničenie, odcudzenie nielen NKP, ale aj archeologického náleziska;
- navrhuje sa, aby evidenciu archeologických nálezísk viedol PÚ SR.

Návrh:

§ 34 ods. 1 - „Ak vlastník nemôže čiastočne alebo úplne uhradiť náklady na obnovu, reštaurovanie alebo realizáciu pamiatkových výskumov na kultúrnych pamiatkach, pamiatkových územiach a ohrozených evidovaných archeologických náleziskách, môže požiadať o finančný príspevok ministerstvo a obec. Na poskytnutie príspevku nie je právny nárok.“

§ 4 ods. 1 písm. g) - „Ministerstvo kultúry SR utvára podmienky dotačného a viacdrojového systému financovania záchrany a obnovy kultúrnych pamiatok a záchrany ohrozených archeologických nálezov a nálezísk.“

§ 31 ods. 1 – „Ak krajský pamiatkový úrad zistí, že vlastník alebo stavebník nezabezpečuje základnú ochranu kultúrnej pamiatky podľa § 27, nehnuteľnosti v pamiatkovom území podľa § 29 alebo realizuje stavebnú alebo inú hospodársku činnosť na archeologickom nálezisku § 41 bez rozhodnutia krajského pamiatkového úradu, začne konanie o to, aby vlastník alebo stavebník v určenej lehote a za určených podmienok zabezpečil na vlastné náklady nápravu, a to najmä uvedením veci do stavu, ktorý neohrozuje zachovanie jej pamiatkových hodnôt.“

§ 31 ods. 3 - „Ak ide o ohrozenie kultúrnej pamiatky, nehnuteľnosti v pamiatkovom území, pamiatkového územia alebo archeologického náleziska, krajský pamiatkový úrad podá podnet príslušnému orgánu na zákaz alebo obmedzenie nepovolenej činnosti a takej povolenej činnosti, ktorá ohrozuje zachovanie pamiatkových hodnôt alebo môže spôsobiť poškodenie, zničenie, odcudzenie kultúrnej pamiatky a poškodenie alebo zničenie archeologického náleziska. Ak ide o závažné a bezprostredné ohrozenie kultúrnej pamiatky, nehnuteľnosti v pamiatkovom území, pamiatkového územia alebo archeologického náleziska, môže krajský pamiatkový úrad rozhodnúť okamžite. Odvolanie proti rozhodnutiu podľa predchádzajúcej vety nemá odkladný účinok.“

Dočasná pracovná skupina pre archeologické kultúrne dedičstvo
Rady vlády Slovenskej republiky pre kultúru

§ 36 ods. 2 ods. 1 - „Archeologické náleziská eviduje pamiatkový úrad v Evidencii archeologických nálezov a nálezísk. Oprávnené organizácie podľa § 36 ods. 4 poskytujú súčinnosť pri zápise nálezísk.“

§ 36 ods. 2 - Pamiatkový úrad poskytne prístup do evidencie archeologických nálezísk oprávneným organizáciám podľa § 36 ods. 4. Pamiatkový úrad poskytne Archeologickému ústavu SAV elektronické verzie všetkých odovzdaných dokumentácií z archeologických výskumov.“

11. Zlepšenie vzdelávacieho procesu archeológov na vysokých školách

Vyžaduje sa, aby odbornú terénnu prax počas štúdia absolvovali študenti na predovšetkým na vedeckých archeologických výskumoch s náležitým odborným zázemím (v súčasnosti je prax orientovaná na záchranné investičné výskumy).

Navrhuje sa vyčleniť financie / finančný fond pre vysoké školy, na ktorých sa vyučuje archeológia (za účelom výchovy budúcich archeológov).

Väčšina členov DPS sa zhodla na tom, že uvádzané problémy nie je potrebné riešiť samostatným špeciálnym zákonom o archeologickom kultúrnom dedičstve. Odporúča sa novelizácia zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov. Tomuto však nutne musí predchádzať proces mapovania aktuálnych problémov v archeologickej praxi; systematicky zozbierať údaje a následne ich objektívne vyhodnotiť.

Témy, ktoré je nutné riešiť v spolupráci:

- 2 - Ministerstvo financií SR
- 3 - Ministerstvo financií SR
Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR
Úrad geodézie, kartografie a katastra SR
Národné lesnícke centrum vo Zvolene
- 6 - Ministerstvo financií SR
- 11 - Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR
Ministerstvo financií SR

Stanovisko generálneho riaditeľa sekcie kultúrneho dedičstva

súhlasím / nesúhlasím

.....

PhDr. Radoslav Ragač, PhD.